

ΕΕΚΠ

Επιστημονική Εταιρεία Κοινωνικής Πολιτικής

Ενημερωτικό Δελτίο (Newsletter) 2/Οκτώβριος 2007

Περιεχόμενα

Σελίδα 1

«Ανταγωνιστικότητα» και «Ισότητα» συνιστούν αντίθετες επιλογές;

Μ. Πετμεζίδου

Σελίδα 2

Ο νεοφιλελεύθερος μετασχηματισμός των Ευρωπαϊκών πανεπιστημίων

Ε. Πρόκου

Σελίδα 5

Έρευνα: Πυθαγόρας Ι - Φύλο και Μεταναστευτικοί Πληθυσμοί

Κ. Κασιμάτη

«Ανταγωνιστικότητα» και «Ισότητα» συνιστούν αντίθετες επιλογές; Μια ματιά στα εμπειρικά δεδομένα

Στο σημείωμα αυτό σχολιάζουμε το ζήτημα του αντισταθμίματος (trade-off) ανάμεσα στην ανταγωνιστικότητα και την ισότητα, που προβάλλεται έντονα στις συζητήσεις για το μέλλον του Ευρωπαϊκού κοινωνικού κράτους. Οι παρατηρήσεις μας συνδυάζουν τα διαθέσιμα εμπειρικά στοιχεία για τη συγκριτική απόδοση των χωρών-μελών της ΕΕ ως προς τους στόχους της «Στρατηγικής της Λισαβόνας» (με επίκεντρο την ανταγωνιστικότητα και την προώθηση της κοινωνίας της γνώσης), με τις επιδόσεις των χωρών ως προς την κοινωνική προστασία και την αναδιανομή. Κύρια πηγή των εμπειρικών δεδομένων αποτελούν οι ετήσιες έρευνες του World Economic Forum (WEF) για τον βαθμό επίτευξης των βασικών στόχων που συγκροτούν τη «Στρατηγική» η οποία αποφασίστηκε κατά τη Σύνοδο Κορυφής της Λισαβόνας τον Μάρτιο του 2000 (και αναθεωρήθηκε το 2005). Οι παράμετροι της εμπειρικής διερεύνησης που διεξάγει ο παγκόσμιος αυτός οργανισμός συνοψίζουν κεντρικούς στόχους της «Στρατηγικής της Λισαβόνας» όπως η ανάπτυξη της κοινωνίας της πληροφορίας, η προώθηση της καινοτομίας, η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, η βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, η εφαρμογή ενεργητικών πολιτικών για την απασχόληση και η ενίσχυση της αειφόρου ανάπτυξης. Με βάση τις παραμέτρους αυτές υπολογίζεται ένας γενικός δείκτης επιδόσεων των χωρών της ΕΕ που αποτυπώνει πολύπλευρα τη διάσταση της «εθνικής ανταγωνιστικότητας» και οικονομικής αποδοτικότητας. Επιχειρούμε λοιπόν μια εποπτική αποτύπωση της σχέσης ανάμεσα στις τιμές του γενικού αυτού δείκτη, από τη μια μεριά, και το ύψος της κατά κεφαλή κοινωνικής δαπάνης (σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης) καθώς και την έκταση της εισοδηματικής ανισότητας, από την άλλη.

(συνέχεια στη σελίδα 2)

Περιοδική έκδοση επιστημονικής εταιρείας κοινωνικής πολιτικής

Υπεύθυνοι ύλης:

Μουκάνου Ευγενία,

Σκαμνάκης Χριστόφορος

Διεύθυνση αλληλογραφίας:

(για την Επιστημονική Εταιρεία Κοινωνικής Πολιτικής)

Παναγή Τσαλδάρη 1, 69100, Κομοτηνή.

christos@socadm.duth.gr

http://eekp.kom.duth.gr

Ενημερώνουμε τα μέλη της Εταιρείας ότι ο εκδοτικός οίκος Ελληνικά Γράμματα, με την ευκαιρία της

έκδοσης της ελληνικής μετάφρασης του βιβλίου :

«Οι Τρεις Κόσμοι του Καπιταλισμού της Ευημερίας»

διοργανώνει εκδήλωση

την Πέμπτη 15 Νοεμβρίου 2007 και ώρα 18.15 μ.μ.

με κεντρικό ομιλητή τον συγγραφέα του βιβλίου, καθηγητή G. Esping-Andersen

Για τα βιβλία της σειράς «Κοινωνική Πολιτική» θα μιλήσει επίσης η καθηγήτρια Κ. Κασιμάτη

Η εκδήλωση θα πραγματοποιηθεί στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων, Ακαδημίας 50

Ο νεοφιλελεύθερος μετασχηματισμός των Ευρωπαϊκών πανεπιστημίων

Αν και η ιστορική εξέλιξη των Ευρωπαϊκών πανεπιστημίων δείχνει ότι συνυπήρχαν οι εγγενείς και οι εξωγενείς αξίες, έως τη δεκαετία του '80, οι πρώτες κυριαρχούσαν. Τα πανεπιστήμια είχαν την εμπιστοσύνη των κυβερνήσεων, οι οποίες και τους απέδιδαν ένα μεγάλο βαθμό αυτονομίας στον τρόπο που θα διαχειρίζονταν τους πόρους που τους παρείχαν. Η έμφαση ήταν στο «πανεπιστημιακό έργο» (faculty work), το οποίο αναφερόταν σε θέματα επαγγελματικής αρχής, όπως είναι η αυτονομία, η «κριτική και επιστημονικό έργο από ισάξιους ειδικούς» (peer review), η αξιοκρατία, το δικαίωμα κατοχής της ακαδημαϊκής θέσης (tenure) και η ακαδημαϊκή ελευθερία. Έτσι, στην καρδιά της πανεπιστημιακής ζωής ήταν οι λειτουργίες της «εσωτερικής αξιολόγησης».

Από τη δεκαετία όμως του '80, το ενδιαφέρον μετατοπίστηκε στις εξωγενείς αξίες. Η αλλαγή αυτή σχετιζόταν άμεσα με μια σημαντική μεταστροφή που συντελέστηκε στη σχέση κράτους και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ενώ μέχρι τότε, το ενδιαφέρον του κράτους εστιάζόταν στην ανταπόκριση του συστήματος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης τόσο στην ανάγκη για «ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών» όσο και στην ανάγκη για «οικονομική αποτελεσματικότητα», από τη δεκαετία του '80, το ενδιαφέρον μετατοπίστηκε στην ανταπόκριση του συστήματος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις ανάγκες της «αγοράς». Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, στο προσκήνιο ήρθε η λεγόμενη «πανεπιστημιακή παραγωγικότητα» (faculty productivity), σύμφωνα με την οποία, κεντρικής σημασίας ζητούμενο αποτέλεσε ο τρόπος με τον οποίο τα πανεπιστήμια θα γίνονταν πιο αποδοτικά (περισσότερο παραγωγικά και με λιγότερο κόστος). Η λογοδοσία και η διασφάλιση της ποιότητας θεωρήθηκαν απαραίτητες για τη νομιμότητα, για τη δικαιολόγηση της δημόσιας χρηματοδότησης (και σε κάποιες περιπτώσεις των διδασκτρών των φοιτητών) και για την εγγύηση του παραγόμενου από τα πανεπιστήμια «προϊόντος». Το κράτος ολοένα και περισσότερο επικεντρώνεται στις εκροές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ενώ μέχρι πρότινος το ενδιαφέρον ήταν στις εισροές), οι οποίες αναμένονται να είναι συναφείς με τις απαιτήσεις της αγοράς. Η στροφή αυτή συνέβαλε καθοριστικά στην ενίσχυση της «αυτονομίας» των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, όχι βέβαια με την παλιά έννοια της ελευθερίας από την κρατική ρύθμιση, αλλά με σκοπό την επίτευξη προσυμφωνημένων στό-

χων ώστε να αποτιμηθεί στη συνέχεια το έργο τους.

Στο επίκεντρο πλέον βρέθηκε η «εξωτερική αξιολόγηση», η οποία συνδέεται ευθέως με το μοντέλο της επιθεώρησης από το κράτος. Η έννοια της λογοδοσίας έχει διάφορες συνιστώσες: εσωτερική, εξωτερική, νομική, οικονομική και ακαδημαϊκή. Η λογοδοσία χρησιμοποιείται ως εργαλείο ρύθμισης, δια μέσου των διαφόρων κριτηρίων που τα πανεπιστήμια αναμένονται να τηρήσουν και των αναφορών σε προηγούμενες δράσεις (reports) που καλούνται να καταθέσουν στο πλαίσιο της αξιολόγησής τους. Μια τέτοια επίδραση μπορεί να ποικίλει από μια γενική καθοδήγηση, αφήνοντας στα ιδρύματα ένα βαθμό αυτονομίας στην εφαρμογή πολιτικής, έως τις άμεσες εντολές που θα έθετε μια εξωτερική ρυθμιστική αρχή.

Σε πολλά Ευρωπαϊκά συστήματα, η διοίκηση των πανεπιστημίων από το κράτος έδωσε τη θέση της στην «καθοδήγηση από απόσταση». Σε αυτό το πλαίσιο, τα πανεπιστήμια έγιναν υπόχρεα λογοδοσίας όσον αφορά στην «ποιότητα» των δραστηριοτήτων τους (με ιδιαίτερη έμφαση στη διδασκαλία), και η παρέμβαση του κράτους συντελείται μέσω δύο βασικών μοντέλων αξιολόγησης: μέσω συστημάτων πιστοποίησης ή μέσω συστημάτων άμεσης μέτρησης. Σε πολλές χώρες της Ηπειρωτικής Ευρώπης, η λογοδοσία άρχισε να αποδίδεται μέσω οικονομικών και (όλο και περισσότερο) ακαδημαϊκών «περιοδικών ελέγχων» (audits). Η πιστοποίηση και η διασφάλιση της ποιότητας (εσωτερικής και εξωτερικής), μέσω Ευρωπαϊκής συνεργασίας στον καθορισμό αμοιβαίως τηρουμένων κριτηρίων και μεθοδολογιών, αποτέλεσαν δύο αλληλένδετα ζητήματα στη Διαδικασία της Bologna. Οι Ευρωπαϊκές κυβερνήσεις έθεσαν με την «κριτική του επιστημονικού έργου από ισάξιους ειδικούς» και την αυτο-αξιολόγηση στο επίκεντρο των πολιτικών τους, αλλά για να δημιουργηθούν αυτοκατευθυνόμενα συστήματα, θα έπρεπε να εγκαταλείψουν τους λεπτομερείς και άκαμπτους νόμους για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Κατά συνέπεια, τα Ευρωπαϊκά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έδωσαν έμφαση στη διαχείριση. Ο «νέος διευθυντισμός» (new managerialism) αφορά στη ρητά διατυπωμένη ανάγκη για δημιουργία ενός εύρους οργανωτικών αλλαγών, αλλά και στον λεγόμενο «ακαδημαϊκό καπιταλισμό» (academic capitalism), μια κατάσταση στην οποία οι πανεπιστημιακοί αναμένονται να καταναλώνουν το ανθρώπινο κεφάλαιό τους σε όλο και πιο ανταγωνιστικές συνθήκες. Το «επιχειρηματικό», πλέον, «πανεπιστήμιο» κλήθηκε δραστήρια να καινοτο-

μήσει. Προσπάθησε να συμφιλώσει τις αρχές του νέου διευθυντισμού με τις παραδοσιακές ακαδημαϊκές αρχές, δημιούργησε καινούριες μονάδες που θα έκαναν πιο εφικτή την άμεση σύνδεση με τις επιχειρήσεις και την τοπική κοινωνία, αναζήτησε χρηματοδότηση από άλλες (πέραν της κυβέρνησης) πηγές και δημιούργησε μια εργασιακή κουλτούρα που να ενστερνίζεται την αλλαγή. Αυτές οι διαδικασίες μετασχηματισμού θέτουν ως προτεραιότητα την ανταπόκριση του πανεπιστημίου στην κοινωνία της γνώσης του προηγμένου καπιταλισμού· τείνουν όμως να αποδυναμώνουν αισθητά τις παλιές αξίες της «ισότητας εκπαιδευτικών ευκαιριών».

Ελένη Πρόκου
Λέκτορας Εκπαιδευτικής Πολιτικής στο
Πάντειο Πανεπιστήμιο

(συνέχεια από τη σελίδα 1)

Ο Πίνακας 1 παρουσιάζει τη συνολική συγκριτική επίδοση των χωρών της ΕΕ κατά το 2004 και 2006*. Όπως είναι φανερό, οι τρεις Σκανδιναβικές χώρες (οι οποίες θεωρούνται αντιπροσωπευτικές του «σοσιαλδημοκρατικού κοινωνικού μοντέλου») διατηρούν σταθερά το προβάδισμα ως προς τον πολύπλευρο αυτό δείκτη «εθνικής ανταγωνιστικότητας». Η Δανία υποσκέλισε τη Φινλανδία το 2006 και βρέθηκε στην κορυφή, ενώ η Σουηδία κατέχει την τρίτη θέση. Από τις χώρες που αντιπροσωπεύουν το «φιλελεύθερο μοντέλο», το Ηνωμένο Βασίλειο μετέπεσε από την 4η στην 6η θέση, ενώ η Ιρλανδία διατηρεί μια σταθερή επίδοση που την κατατάσσει στην 11η θέση. Μεταξύ των χωρών της Ηπειρωτικής Ευρώπης, η Ολλανδία πλησίασε περισσότερο τις Σκανδιναβικές χώρες το 2006 (5η θέση)· ακολουθούν η Γερμανία, η Αυστρία, το Λουξεμβούργο, η Γαλλία, και το Βέλγιο. Η επίδοση των χωρών της Ν. Ευρώπης υστερεί σημαντικά. Ιδιαίτερα η Ιταλία και η Ελλάδα παρουσίασαν επιδείνωση της θέσης τους ως προς την «εθνική ανταγωνιστικότητα» μεταξύ 2004 και 2006. Οι δύο αυτές χώρες υστερούν ακόμη και σε σύγκριση με πολλές χώρες της δι-εύρυνσης.

*Για μια εκτενέστερη ανάλυση (με βάση τα στοιχεία του 2004) βλ. Πετμεζίδου Μ. 2006: Η προβληματική της κοινωνικής μεταρρύθμισης: αξιακές επιλογές, διλήμματα και προοπτικές. Στο: Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής, *Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, σσ. 19-34.

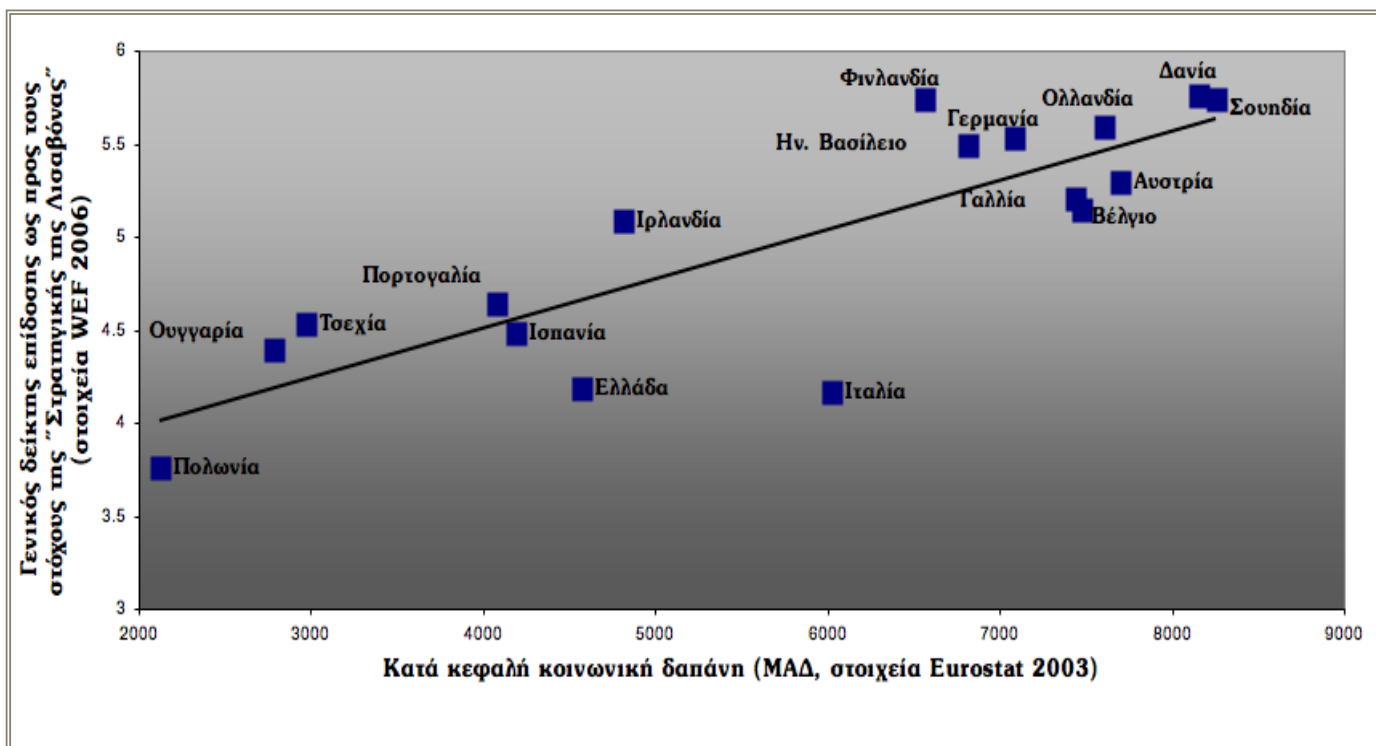
Πίνακας 1: Επιδόσεις των χωρών της ΕΕ ως προς τους στόχους της «Στρατηγικής της Λισαβόνας» (εκτιμήσεις του World Economic Forum)

Τύπος κοινωνικού κράτους (ΕΕ των 15)	Χώρες ΕΕ	Δείκτης «εθνικής ανταγωνιστικότητας»		
		κατάταξη 2006	τιμή δείκτη 2006	κατάταξη 2004
	Δανία	1	5,76	2
	Φινλανδία	2	5,74	1
	Σουηδία	3	5,74	3
Συντηρητικό-κορπορατιστικό	Ολλανδία	4	5,59	5
	Γερμανία	5	5,53	6
	Αυστρία	7	5,30	9
	Λουξεμβούργο	8	5,29	7
	Γαλλία	9	5,21	8
	Βέλγιο	10	5,15	10
Φιλελεύθερο	Ηνωμένο Βασίλειο	6	5,50	4
	Ιρλανδία	11	5,09	11
Νοτιο-ευρωπαϊκό	Πορτογαλία	13	4,64	17
	Ισπανία	15	4,49	13
	Ελλάδα	23	4,19	22
	Ιταλία	24	4,17	22
Χώρες της Διεύρυνσης	Εσθονία	12	4,93	12
	Τσεχία	14	4,53	19
	Σλοβενία	16	4,44	15
	Ουγγαρία	17	4,40	20
	Σλοβακία	18	4,38	23
	Μάλτα	19	4,38	18
	Λιθουανία	20	4,31	21
	Κύπρος	21	4,28	-
	Λετονία	22	4,25	16
	Πολωνία	25	3,76	24
	Ρουμανία	26	3,59	25
	Βουλγαρία	27	3,31	26

(συνέχεια από τη σελίδα 3)

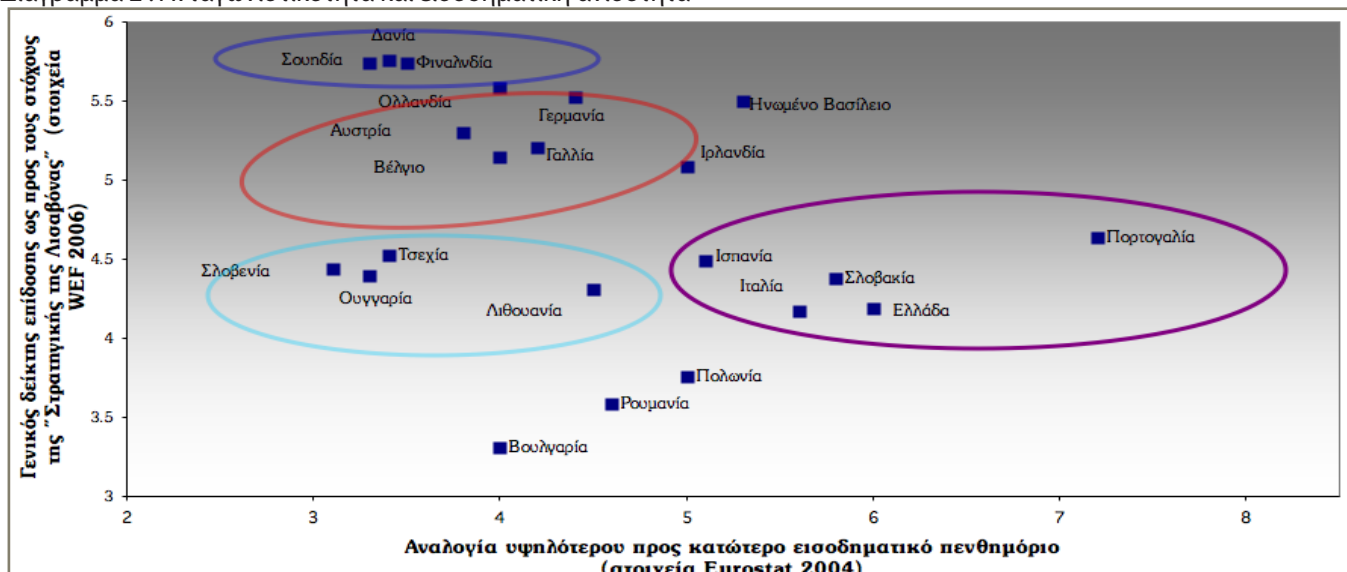
Αυτό που έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι η συσχέτιση των επιδόσεων ως προς την «εθνική ανταγωνιστικότητα» με το επίπεδο της κατά κεφαλή κοινωνικής δαπάνης (σε ΜΑΔ, Διάγραμμα 1), καθώς και με την εισοδηματική ανισότητα (αναλογία υψηλότερου προς κατώτερο εισοδηματικό πεντημέριο, Διάγραμμα 2). Τα δύο αυτά διαγράμματα καθιστούν σαφές ότι η ανταγωνιστικότητα και η κοινωνική αλληλεγγύη και ισότητα δεν αποτελούν αντικρουόμενους στόχους.

Διάγραμμα 1: Ανταγωνιστικότητα και κατά κεφαλή κοινωνική δαπάνη

Το Διάγραμμα 1 αποτυπώνει τη θετική σχέση ανάμεσα στην ανταγωνιστικότητα και την κατά κεφαλή κοινωνική δαπάνη. Στις χώρες της Ν. Ευρώπης, όπως και στις χώρες της διεύρυνσης, οι χαμηλές επιδόσεις ως προς την ανταγωνιστικότητα συνυπάρχουν με χαμηλές επιδόσεις ως προς τις κοινωνικές δαπάνες. Στον αντίποδα βρίσκονται οι Σκανδιναβικές χώρες με υψηλές επιδόσεις και ως προς τις δύο αυτές μεταβλητές. Ακολουθούν οι χώρες της Ηπειρωτικής Ευρώπης. Το Ην. Βασίλειο, αν και ξεπερνά τις περισσότερες χώρες της Ηπειρωτικής Ευρώπης ως προς τον δείκτη «εθνικής ανταγωνιστικότητας», υστερεί ως προς την κατά κεφαλή κοινωνική δαπάνη σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της βορειο-δυτικής Ευρώπης (σε δυσμενέστερη θέση βρίσκεται η Ιρλανδία).

Διάγραμμα 2: Ανταγωνιστικότητα και εισοδηματική ανισότητα

Το γεγονός ότι ο στόχος προώθησης της ανταγωνιστικότητας δεν υπονομεύει την ισότητα και την κοινωνική αλληλεγγύη αποτυπώνεται ιδιαίτερα εύγλωττα στο Διάγραμμα 2. Οι Σκανδιναβικές χώρες (στις οποίες θα μπορούσαμε να προσθέσουμε και την Ολλανδία), μέσα από ένα μείγμα μέτρων οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, συνδυάζουν πολύ υψηλές επιδόσεις ως προς την ανταγωνιστικότητα με ικανοποιητικό βαθμό κοινωνικής δικαιοσύνης και αναδιανομής. Ακριβώς στον αντίποδα βρίσκονται οι νότιες χώρες, οι οποίες παρουσιάζουν τις χαμηλότερες επιδόσεις (μεταξύ των χωρών της ΕΕ-15 αλλά και σε σύγκριση με αρκετές χώρες της διεύρυνσης) τόσο ως προς τους στόχους της Λισαβόνας όσο και ως προς την κοινωνική αλληλεγγύη και την αναδιανομή. Οι χώρες της Ηπειρωτικής Ευρώπης κατέχουν ενδιάμεσες θέσεις ως προς τα εξεταζόμενα κριτήρια. Επιπλέον, οι χώρες με έντονα φιλελεύθερο προσανατολισμό (Ην. Βασίλειο και Ιρλανδία) χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερα αυξημένη ανισότητα. Ωστόσο, δεν έχουν το προβάδισμα ως προς την «εθνική ανταγωνιστικότητα», όπως θα περίμενε κανείς με βάση το επιχειρήμα περί αντισταθμίματος ανάμεσα στην ισότητα και την οικονομική αποδοτικότητα.

Όσο για τις χώρες της διεύρυνσης, από τη μια μεριά διακρίνουμε αυτές που τείνουν να συγκλίνουν προς τα χαρακτηριστικά των χωρών της Ηπειρωτικής Ευρώπης (Σλοβενία, Τσεχία και Ουγγαρία), αν και η συνολική επίδοσή τους ως προς τους στόχους της Λισαβόνας παραμένει σχετικά χαμηλή. Από την άλλη μεριά, χώρες όπως η Σλοβακία, η Πολωνία, και η Ρουμανία πλησιάζουν προς τις χώρες της Ν. Ευρώπης, καθώς παρουσιάζουν ένα μείγμα χαμηλών επιδόσεων ως προς την ανταγωνιστικότητα και σχετικά υψηλό επίπεδο ανισότητας.

Συμπερασματικά, τονίζουμε ότι υφίστανται χτυπητά παραδείγματα χωρών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι οποίες, κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, συνδυάζουν ικανοποιητικά την οικονομική αποδοτικότητα με την κοινωνική δικαιοσύνη. Αντιθέτως, οι χώρες που εμφανίζουν τη μεγαλύτερη ανισότητα (και συγκριτικά χαμηλή κατά κεφαλή κοινωνική δαπάνη) παρουσιάζουν επίσης τις χαμηλότερες επιδόσεις ως προς όλο το φάσμα των στόχων της Στρατηγικής της Λισαβόνας (με κεντρικό άξονα την ανταγωνιστικότητα, την ανάπτυξη της κοινωνίας της γνώσης, την καινοτομία κ.λπ.). Αναμφισβήτητα τα στοιχεία αυτά κλονίζουν το επιχειρήμα περί αντισταθμίματος μεταξύ οικονομικής αποδοτικότητας/ανταγωνιστικότητας και κοινωνικού κράτους. Ειδικότερα, μάλιστα, στην περίπτωση της Ελλάδας, οι απόψεις που απομονώνουν το παραπάνω επιχειρήμα ως το κεντρικό κριτήριο για τη διάγνωση των αναπτυξιακών προβλημάτων -με αποτέλεσμα την υιοθέτηση μέτρων πολιτικής συρρίκνωσης του κοινωνικού κράτους-, δεν μας βοηθούν να κατανοήσουμε μια δέσμη παραγόντων που ταυτοχρόνως εμποδίζουν τόσο την αποδοτική προσαρμογή της οικονομίας στις νέες προκλήσεις όσο και την προαγωγή της κοινωνικής αλληλεγγύης.

Μαρία Πετμεζίδου

Καθηγήτρια ΔΠΘ & Πρόεδρος της ΕΕΚΠ

Έρευνα: Φύλο και Μετανάστευση

Το Πρόγραμμα Πυθαγόρας Ι με τίτλο «Φύλο και Μεταναστευτικοί Πληθυσμοί: Όψεις Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Πολιτικής» με επιστημονική ευθύνη των Καθηγητριών Κ. Κασιμάτη και Λ.Μ. Μουσούρου ανέλαβε το ΚΕΚΜΟΚΟΠ και χρηματοδοτήθηκε από το ΕΠΕΑΕΚ. Κάλυψε τη χρονική περίοδο από το 2004 μέχρι τον Αύγουστο του 2007.

Το Πρόγραμμα υλοποιήθηκε με τέσσερις επιτόπιες έρευνες ως ακολούθως:

(i) Σχέσεις Φύλου στην Καθημερινή Ζωή

Διερευνώνται οι σχέσεις φύλου μέσα στις μεταναστευτικές οικογένειες, τόσο αυτές που απορρέουν από τα πρότυπα της οικογένειας των εθνικών κοινοτήτων όσο και αυτών που προκύπτουν από την εξέλιξη των σχέσεων εξουσίας, ως αποτέλεσμα των σχέσεων με τις γηγενείς ομάδες (μικτό γάμοι, κακοποίηση, προσωπικές σχέσεις, πρότυπα ρόλων συζύγων, κ.α.).

(ii) Απασχόληση και Φύλο

Διερευνώνται σε βάθος ο τρόπος πρόσβασης στην απασχόληση και οι μορφές εργασίας, το μορφωτικό επίπεδο, οι επαγγελματικές γνώσεις και εξειδικεύσεις και το ιστορικό εργασίας, η διαστρωμάτωση στο εσωτερικό των επαγγελμάτων, οι αμοιβές και όροι απασχόλησης, οι συνθήκες εργασίας, η ασφάλιση και το είδος της κοινωνικής ένταξης και των προοπτικών που εξασφαλίζουν στις μετανάστριες που προέρχονται από την Αλβανία και την Ουκρανία και απασχολούνται ως οικιακές εργάτριες για τη φροντίδα ατόμων και του καθαρισμού των σπιτιών. Η σχέση επίσης εργοδοτριών – μεταναστριών διερευνώνται ιδιαίτερα.

(iii) Φορείς Παροχής Υπηρεσιών: Εκπαίδευση, Κοινωνική Ασφάλιση, Υγεία

α) Στον τομέα της εκπαίδευσης η έρευνα επικεντρώθηκε στις εμπειρίες και απόψεις των μεταναστριών για την εκπαίδευση των παιδιών τους στη χώρα μας, στα προβλήματα πρόσβασης στους παιδικούς σταθμούς και τα νηπιαγωγεία και στον τρόπο που αντιμετωπίζουν οι μετανάστριες την κοινωνική ένταξη των παιδιών τους στην Ελλάδα και τις προοπτικές -εργασιακές και κοινωνικές- που πιστεύουν ότι έχουν τα παιδιά τους στη χώρα μας.

β) Στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης διερευνήθηκαν θέματα που συνδέονται (i) με την πρόσβαση στην ελεύθερη αγορά εργασίας, (ii) τα εμπόδια που παρουσιάζονται γι' αυτήν την πρόσβαση και (iii) τη διακριτική μεταχείριση των μεταναστριών οικιακών εργατριών εξαιτίας του χαμηλού κύρους της εργασίας τους στη χώρα υποδοχής. Αυτό εκφράζεται με την ανασφάλιστη εργασία και την έλλειψη κοινωνικής προστασίας από το κράτος. Η αδυναμία πρόσβασης των μεταναστριών στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης διαμορφώνει μια

ιδιαίτερη κατηγορία γυναικών με πολιτισμικές πτυχές.

γ) Στον τομέα της υγείας διερευνήθηκαν (i) οι ιδιαίτερες ανάγκες για την υγεία των μεταναστριών και ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζουν τέτοια θέματα υγείας στη χώρα υποδοχής, (ii) οι συνθήκες και οι δυσκολίες πρόσβασης των μεταναστριών στις παρεχόμενες υπηρεσίες του ελληνικού συστήματος υγείας και ιδιαίτερα στις ειδικευμένες υπηρεσίες που αφορούν στη φροντίδα για την υγεία των γυναικών, (iii) ο βαθμός ανταπόκρισης των υπηρεσιών αλλά και ευαισθητοποίησης των επαγγελματιών υγείας στις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες των μεταναστριών. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στις ανισότητες στην υγεία σε σχέση με τις ανισότητες φύλου που αντιμετωπίζουν οι μετανάστριες και τις ανισότητες που εμφανίζονται με το γηγενή πληθυσμό στον τομέα της υγείας.

iv) Διαγενεακές Σχέσεις και Σχέσεις Φύλου

Ερευνήθηκαν οι σχέσεις φύλου κατά γενεές όπως εξελίσσονται και διαμορφώνονται κατά τη διαδικασία ένταξης των μεταναστευτικών πληθυσμών στην ελληνική κοινωνία. Κεντρική υπόθεση: η διαδικασία ένταξης των μεταναστευτικών πληθυσμών στην ελληνική κοινωνία επηρεάζει τις πρακτικές των δύο φύλων που διαφοροποιούνται (i) σε σχέση με την ηλικία, (ii) την εθνικότητα, (iii) πριν και μετά τη μετανάστευση. Ακόμη η διαγενεακή διάσταση στις σχέσεις φύλου των μεταναστών επικεντρώνεται (i) στην καταγραφή πρακτικών και αντιλήψεων περί φύλου στις γυναίκες και τους άνδρες και (ii) στη σύγκριση αντιλήψεων περί φύλου ανά γενεά.

Η Μεθοδολογία των Ερευνών

Πληθυσμό των ερευνών αποτέλεσαν κατά κύριο λόγο γυναίκες μετανάστριες από την Αλβανία και την Ουκρανία, οι οποίες εγκαταστάθηκαν στη χώρα μας πριν από το 1999 και είναι εφοδιασμένες με τα απαραίτητα χαρτιά. Ερευνήθηκαν όμως και άνδρες στην περίπτωση των διαγενεακών σχέσεων. Όλοι που ερευνήθηκαν για λόγους ευκολίας ήταν εγκατεστημένοι στην περιοχή της πρωτεύουσας. Προτιμήθηκε η ποιοτική προσέγγιση (βιογραφίες ζωής, συζητήσεις ομάδων) γιατί το ενδιαφέρον μας επικεντρωνόταν στη διερεύνηση σχέσεων και αντιλήψεων που αφορούν το φύλο και όχι εκτιμήσεων μεγεθών. Στην έρευνα «Φύλο και Απασχόληση» εφαρμόσαμε και την ποσοτική προσέγγιση. Με ειδικά σχεδιασμένο ερωτηματολόγιο ερευνήσαμε 300 μετανάστριες (190 από την Αλβανία και 110 από την Ουκρανία) ως προς τα γενικά χαρακτηριστικά της μετανάστευσής τους, τα χαρακτηριστικά της κύριας ασχολίας τους και στοιχεία της κοινωνικής τους ένταξης.

Καθ. Κ. Κασιμάτη

Διευθύντρια ΚΕΚΜΟΚΟΠ